

УПРАВЛІНСЬКА КУЛЬТУРА КЕРІВНИКА ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

THE MANAGEMENT CULTURE OF THE HEAD OF GENERAL EDUCATIONAL INSTITUTION

УДК 371.113

Семанчина В.О.,

аспірант загальноуніверситетської кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту Херсонський державний університет

У статті розглядаються соціально-педагогічні умови формування управлінської культури керівника загальноосвітнього навчального закладу та професійний портрет сучасного керівника установи.

Ключові слова: управління загальноосвітнім навчальним закладом, керівник, управлінська культура керівника, портрет сучасного керівника.

В статье рассматриваются социально-педагогические условия формирования управленческой культуры руководителя общеобразовательного учебного заведения и

профессиональный портрет современного руководителя учреждения.

Ключевые слова: управление общеобразовательным учебным заведением, руководитель, управленческая культура руководителя, портрет современного руководителя.

The article deals with socio-pedagogical conditions of formation of administrative culture of heads of educational institution and professional portrait of a modern head of the institution.

Key words: management of general education institutions, head, management culture of the head, portrait of the modern manager.

Динамічний розвиток сучасної педагогічної науки характеризується пошуком фундаментальних підходів до навчально-виховного процесу, у якому головною метою є навчання та виховання професійно компетентного, ініціативного, творчого громадянина, наділеного почуттями обов'язку й відповідальності перед суспільством, здатного швидко адаптуватися до динамічного розвитку сучасного світу, характерними рисами якого є підвищення ролі особистості майбутнього фахівця та його професійної компетентності.

Сутність таких підходів знаходить своє відображення в нормативних документах загальнодержавного рівня: Законі України «Про освіту», Законі України «Про вищу освіту» та Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки. Розробка такої стратегії розвитку освіти зумовлюється необхідністю кардинальних змін, спрямованих на підвищення якості й конкурентоспроможності освіти, вирішення стратегічних завдань, які стоять перед національною системою освіти в нових економічних і соціокультурних умовах, інтеграцію її в європейський та світовий освітній простір.

Об'єкт статті становить управління загальноосвітнім навчальним закладом.

Предметом є особливості управлінської культури керівника загальноосвітнього навчального закладу.

Мета статті – розглянути поняття «управлінська культура керівника школи», розкрити розуміння управлінської культури, окреслити професійний портрет сучасного керівника загальноосвітнього навчального закладу.

Освіта – це стратегічний ресурс соціально-економічного, культурного й духовного розвитку суспільства, поліпшення добробуту людей. Якісна освіта є необхідною умовою забезпечення сталого демократичного розвитку суспільства, консолідації всіх його інституцій, гуманізації суспільно-економічних відносин, формування нових життєвих орієнтирів особистості. Саме тому головною метою Національної стратегії розвитку освіти України є забезпечення доступності якісної, конкурентоспроможної освіти для громадян України та особистісного розвитку людини згідно з її індивідуальними задатками, здібностями й потребами. У зв'язку із цим вища педагогічна освіта має створювати максимально сприятливі умови для формування лідерських якостей та управлінської культури майбутніх учителів, викладачів і керівників освітніх закладів.

Ставши на шлях поступу до європейських цінностей, приєднавшись до Болонського процесу, Україна вже сьогодні розпочала демократизацію вищої школи, задекларувавши сприяння й підтримку студентського самоврядування, яке може не лише ефективно впливати на підготовку майбутнього вчителя або викладача вищого навчального закладу, а й зробити вагомий внесок у формування управлінської культури майбутнього менеджера освіти на різних рівнях педагогічної системи.

Аналіз педагогічної літератури свідчить, що тенденція до зміни застарілої концепції соціального управління в Україні та перехід на позиції нової управлінської парадигми, потребу якої теоретично

обґрунтовано в державних постановах і документах, органічно пов'язані з радикальними перетвореннями та реформуванням усіх сторін життєдіяльності, у тому числі й управління загальноосвітніми навчальними закладами. Це дає нам змогу говорити, що якість шкільної освіти сьогодні – питання, відповідь на яке намагаються розкрити у своїх працях відомі вітчизняні й закордонні науковці [1, с. 178].

У педагогічній літературі описано численний досвід підвищення якості освіти, відомі технології та методи, прийоми й засоби навчання, визначено пріоритетні напрями створення інноваційного досвіду для забезпечення сучасної якості освіти, розроблено систему критеріїв і показників підвищення якості освіти, чітко визначено діяльність кожного педагога щодо вдосконалення освітньої роботи.

Однак, на нашу думку, мало уваги приділяється особистості керівника школи як гаранта якості освітнього процесу та його професійної діяльності в умовах складного соціального інституту, яким виступає загальноосвітній навчальний заклад.

Отже, перед нами постають складні питання. Яким має бути сучасний керівник загальноосвітнього закладу: менеджером освітнього процесу або гарантом якості освіти? Що ж таке управлінська культура щодо діяльності керівника школи? Якими є її складові? У чому полягають специфіка й професійні особливості управлінської праці?

У науковій літературі знаходимо різні підходи до визначення тих чи інших аспектів культури. Деякі характеризуються пошуком співвідношення між культурою особистості та культурою суспільства (Л. Пономарьов, В. Попов, В. Чічканов), аналізом соціальної культури особистості (А. Прохоров, К. Розлогов, В. Рузін). Інші вчені розглядають окремі аспекти культури: інформаційну (Д. Блюменау), комунікативну, професійну (В. Кричевський), управлінську (Г. Єльнікова).

Багатозначність самого поняття «культура» відбивається в неоднозначності тлумачення змісту різних її словосполучень, у тому числі таких, як «управлінська культура керівника», «культура управлінської діяльності», «культура управління». У «Тезаурусі менеджера» наведено одне з небагатьох визначень

поняття «культура управління» як комплексної, узагальнюючої характеристики управлінської праці, що показує її якісні риси й особливості [2, с. 48]. Якщо виходити з означення поняття «культура», наданого в словнику С. Ожегова для найвищого рівня будь-чого, то культура управлінської діяльності – це високий якісний рівень її організації. У цьому розумінні аналізоване поняття є близьким за значенням до таких, як «професійна майстерність», «професійна компетентність».

На думку Г. Єльнікової, поняття «культура управлінської праці» містить такі різновиди: загальна, або загальнолюдська, культура, політична, правова, естетична, педагогічна культура з її багатьма відтінками залежно від типу та специфіки навчального закладу.

Так, професор Ю. Конаржевський відмічав, що культура управління – це виконання адміністрацією сукупності вимог, які висувуються до процесу управління, зумовлених нормами моралі, етики, естетики, права, принципами організації та технології управління.

Поняття «професійна культура», на нашу думку, має всеохоплюючий характер та включає в себе всі різноманітності культур: загальну, політичну, культуру спілкування, естетичну або духовну культуру, правову тощо. Однак є ще один бік управлінської діяльності керівника школи чи іншого навчального закладу, що безпосередньо зумовлюється специфікою його праці. Спеціалісти виділяють у ній власне культуру адміністративного апарату, культуру самого процесу управління, культуру умов праці та культуру документації.

Робота керівника школи сьогодні потребує нового мислення, що пов'язано з проникненням менеджменту в управлінську діяльність керівників загальноосвітніх навчальних закладів. З позицій внутрішньошкільного менеджменту важливими є переорієнтація акценту управління з освітніх процесів на розвиток людського потенціалу, що здійснює ці процеси. Важливим є створення своєї «кадрової політики» навіть у маленькій школі. Першорядне значення має формування внутрішньошкільної культури: бачення своєї місії, усвідомлення цілей, створення своєї системи цінностей, що має соціальне значення, забезпечення високої вмотивованості управлінських дій тощо.

Професійна діяльність керівника школи вимагає спеціальної підготовки, певних професійно значущих якостей, професійної компетентності. Така діяльність збагачує особистість, розширює її можливості, вводить у сферу соціально-економічної й духовної взаємодії з колективом, формує її мотиваційну сферу, змінює ціннісні орієнтації. Управлінська культура як складова професійної діяльності керівника школи характеризується особливостями усвідомлення поведінки й діяльності людей в організації та є часткою сфери культури праці, культури професійної управлінської діяльності.

В особистісному плані управління визначається певними особливостями, якостями та стилем діяльності керівника, що безпосередньо впливають на організацію співробітництва працівників у досягненні загальної мети організації.

Аналіз вивченої літератури дає змогу говорити, що управлінська культура – це властивість керівника школи як особистості, проте проявляється вона в усіх сферах його діяльності як професіонала. Маємо зробити висновок, що поняття «управлінська культура керівника школи» є, з одного боку, поняттям видовим (окремим) щодо загальніших (управлінська культура керівника, управлінська культура праці), а з іншого – однією з характеристик особистості керівника школи, що суттєво впливає на якість його професійної управлінської діяльності [5, с. 157].

Таке розуміння управлінської культури дає нам змогу окреслити професійний портрет сучасного керівника загальноосвітнього навчального закладу:

1) працівник із високим рівнем управлінської культури й професійної управлінської майстерності, який має фундаментальну педагогічну освіту та володіє знаннями з основ менеджменту; здатний до постійного саморозвитку та самовдосконалення; постійно спрямований на переоцінку старих і формування нових усебічних знань; постійно спрямовує свою діяльність на підвищення якості освіти та загального рівня загальноосвітнього навчального закладу;

2) управлінець, який поряд із відомим примусом уміє впливати на підлеглих переважно демократичними методами; володіє широким спектром знань і вмінь щодо культури спілкування й міжособистісних відносин у колективі; має гнучкий

стиль керівництва та адекватну самооцінку;

3) управлінець, широко ерудований у різних галузях знань (економіці, соціології, психології, менеджменті, інформатиці тощо); володіє багатомірним мисленням, здатний моделювати проблемні ситуації; здатний чітко, лаконічно й логічно формулювати свої думки, висновки, рішення, пропозиції;

4) особистість, що відрізняється цілісністю характеру, упевнена у своїх здібностях; володіє гнучким, сприйнятливим складом розуму; уміє добре писати й говорити; здатна викликати прихильність до себе, безконфліктно співпрацювати з людьми; уміє слухати й чути; володіє мистецтвом переконання; уміє виділяти головне у власній роботі та діяльності організації;

5) керівник, якого вирізняють педагогічна майстерність, здатність компетентно організовувати професійну діяльність і вміло активізувати творчий потенціал колективу загальноосвітнього закладу, знання техніки ведення переговорів і специфіки міжособистісного спілкування, уміння аналізувати результати ділових зустрічей, іти на розумні компроміси;

6) керівник, який здійснює загальне управління діяльністю школи в усіх напрямках; визначає стратегію, мету й завдання розвитку школи, приймає рішення про програмне планування її роботи; планує, координує й контролює роботу педагогічних та інших працівників школи; заохочує й стимулює творчу ініціативу працівників, підтримує сприятливий морально-психологічний клімат у колективі; здійснює власну професійну діяльність відповідно до своїх посадових обов'язків.

З огляду на зазначене керівник сучасної школи – це не просто посада керівника, а й велике педагогічне мистецтво. Робота керівника будь-якого колективу є складною та відповідальною. У керівника школи особлива місія. Сьогодні він покликаний поєднувати в одній особі вчителя, методиста, державного інспектора, господарника, організатора навчально-виховного процесу, чуйного й уважного наставника дитячого та дорослого колективу. Це вимагає не лише всебічних знань, досконалого володіння наукою управління, а й високої професійної культури, справжньої самовідда-

ності та безмежної відповідальності за доручену справу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бойко І. Професійна компетентність керівника закладу освіти як складова його професійної культури / І. Бойко. – К., 2008. – 300 с.

2. Конаржевский Ю. Внутришкольный менеджмент / Ю. Конаржевский. – М. : МП «Новая школа»,

1993. – 140 с.

3. Логинов И. Профессиональные навыки менеджера: рефлексивная парадигма / И. Логинов, Н. Неволина. – М. : ИД «АТИСО», 2009. – 79 с.

4. Мармаза О. Менеджмент в освіті: секрети успішного управління / О. Мармаза. – Х. : Основа, 2005. – 176 с.

5. Пономаренко Т. Теоретичні засади культуровідповідного управління дошкільною освітою : [монографія] / Т. Пономаренко. – Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ ім. Т. Шевченка», 2008. – 272 с.